

Formativno spremljanje med teorijo in prakso

■ **Ada Holcar Brunauer**, dr. znanosti, je zaposlena na *Zavodu RS za šolstvo* kot svetovalka na *Oddelku za osnovno šolo*. Vključena je v številne projekte na področju formativnega spremljanja. Je članica uredniškega odbora revije *Vzgoja in izobraževanje* ter avtorica in soavtorica številnih člankov in knjig s področja formativnega spremljanja.

Številne raziskave po svetu (Black in Wiliam, 1998, 2009; Black, 2010) kot tudi pri nas (Marentič Požarnik, 1998; Holcar Brunauer in Kregar, 2019 idr.) potrjujejo, da je za izgradnjo kakovostnega in trajnega znanja ključna aktivna vloga učencev, pri čemer učitelj nenehno ugotavlja doseženo stopnjo razumevanja in izkazan napredek ter prilagaja pouk povratnim informacijam, ki jih dobi od učencev.

Formativno spremljanje preoblikuje »vsakodnevno ocenjevanje« v postopek poučevanja in učenja, ki izboljšuje (in ne le spremlja) učenčevu učenje. V prizadevanju, da bi definirala termin formativno spremljanje, Black in Wiliam (2009: 9) navajata, da je »praksa v učilnici formativna v tolikšni meri, kolikor učitelji, učenci ali njihovi vrstniki dokazuje o učenčevih dosežkih pridobijo, razložijo in uporabijo za odločitve glede

de naslednjih korakov, ki bodo predvidoma boljše oziroma bolj utemeljene kot odločitve, sprejete brez teh dokazov«. V povezavi s to navedbo je treba omeniti dvoje. Prvič, gre za pristop, ki dokazuje uporablja za prepoznavanje dosežkov in pridobivanje informacij za naslednje korake v učnem procesu. Uporabljamo ga za ozaveščene odločitve glede učenja, pri čemer je njegov namen formativne narave. Ta pristop ne vključuje

nikakršnega označevanja ter ne kaže na to, da se kakorkoli uporablja za presojanje ali oceno rezultatov. Poudarek je na visokokakovostnih dokazih, ki jih uporabljamo za prepoznavanje in podporo točk rasti, ki pripomorejo k razvoju učnega procesa. Druga pomembna stvar je vključevanje učencev in njihovih vrstnikov. Postopek prepoznavanja točk rasti ne vključuje le učiteljev – učenci sami in njihovi vrstniki so ravno tako njegov sestavni del. Formativno spremljanje za podporo učenju je prizadevanje cele skupnosti, ki temelji na skupnosti znotraj učilnice ter na socialno-kulturnih teorijah o učenju (Hayward, 2012).

Pomen skupnosti je v učnem procesu ključen za razumevanje, da je formativno spremljanje vgrajeno v socialno-kulturno teorijo učenja (t. i. socialni konstruktivizem). Lave in Wenger (1991) trdita, da učenje poteka preko interakcije med učenci in socialnim okoljem. Učenje se zgodi, ko se učenci povežejo in skupaj razmišljajo o temi ali učnih aktivnostih, pri čemer njihova vključitev spremeni njihov način razmišljanja. Osrednji cilj je prispevati k rasti vseh učencev kot posameznikov in kot članov skupnosti. Ta pristop upošteva, da je učenje zapleten proces, ki ne poteka linearno in ni dovzeten za fragmentacijo. Učni načrt (znanje, ki se ga naučimo), didaktika (kako potekata poučevanje in učenje) in ocenjevanje (preučevanje učenja, ki je potekalo, in prepoznavanje prihodnjih točk rasti) so neločljivo povezani. Ta pristop poudarja pomen medsebojnih povezav med učnim načrtom, učenci posamezniki in učno skupnostjo, v kateri potekajo učni procesi (Wyse idr., 2013). Vizija tega novega vključujočega pristopa k spremljanju napredka je jasna in njene teoretične osnove so se začele izražati, kljub temu pa ostaja velik izziv, kako te zamisli uresničiti tudi v praksi.

Formativno spremljanje ob učinku na učne

dosežke spreminja tudi dinamiko dela v razredu in izboljšuje odnose med učiteljem in učenci ter med samimi učenci. Učenci, ki imajo možnost soustvarjati učni proces, so bolj motivirani za delo, imajo večjo samozavest, prevzamejo več odgovornosti za lastno učenje, hkrati s tem pa razvijejo boljši odnos s sošolci in učitelji. Pri tem je bistvenega pomena, da ima vsak učenec možnost izraziti svoj pogled, mnenje, zamisli, predloge, skrbi in pomisleke o učenju ter poučevanju. Vse to pripomore k sproščenemu vzdušju v razredu in medsebojnemu spoštovanju.

Na Zavodu RS za šolstvo smo leta 2016 oblikovali razvojno nalogo *Formativno spremljanje/preverjanje* in k sodelovanju povabili strokovne delavce vrtcev ter učitelje osnovnih, glasbenih in srednjih šol. Nekateri vzgojitelji in učitelji so bili na tem področju še na začetku poti, drugi pa so ga že

udejanjali v svoji pedagoški praksi in jim je sodelovanje omogočalo nadgradnjo le-tega. Leta 2018 smo pričeli z novo razvojno nalogo *Formativno spremljanje v podporo učenju vsakega učenca*, v kateri so sodelovali tisti timi šol, ki so bili pripravljene svojo prakso še nadgraditi in izpopolniti. Pogoj za izbor in sodelovanje šol v razvojni nalogi je bila zaveza in predanost ravnatelja ter ožjega projektnega tima za dosledno uresničevanje načel formativnega spremljanja na ravni šole. V razvojni nalogi je tako sodelovalo 436 učiteljev in ravnateljev, ki so prišli iz 80 vzgojno-izobraževalnih zavodov (48 OŠ, 11 SŠ, 20 vrtcev in 1 glasbena šola).

V vsaki območni enoti Zavoda RS za šolstvo se je v razvojno nalogo vključilo od tri do šest vzgojno-izobraževalnih zavodov.

V temeljnih načelih razvojne naloge smo poudarili pomen aktivne udeležbe vseh

učencev pri pouku, pri čemer so jih učitelji spodbujali, da so sami uravnavali svoje učenje (učinkovito razpolagali s časom za učenje, načrtovali osebne cilje učenja, vrednotili svoje delo itd.) ter znanje gradili na razumevanju in izkušnjah. Učitelji so v procesu pridobivanja znanja učence spodbujali k medvrstniškemu sodelovanju, ki je bilo primerno organizirano in strukturirano na različne načine (sodelovalno učenje, medsebojna pomoč, mentorstvo, podajanje povratnih informacij) ter pozitivno vplivalo tako na učne dosežke kot tudi na vedenjske oblike in čustveni razvoj učencev. Pri tem so bili učitelji občutljivi za individualne razlike med učenci, zlasti za razlike v njihovem predznanju, in so poskrbeli, da je bilo vzdušje v razredu vključujoče, miselno spodbudno, psihološko varno ter sproščeno. Ugotovitve ob zaključku razvojnih nalog so pokazale, da uporaba različnih strategij pri formativnem spremljanju kot »orodju za učenje« učencem omogoča, da k pouku prispevajo različne izkušnje, spoznanja in načine komunikacije. Učitelji ugotavljajo, da tako dosežejo več učencev in izboljšajo kakovost pouka. Odkrili so paleto možnosti, kako pomagati učencem, da v kar največji meri dosežajo namene učenja, radi prihajajo k pouku in izboljšujejo svoje dosežke. Svoje navdušenje nad temi strategijami pogosto izražajo s stavkom: »Formativno spremljanje je postalo del mojega življenja, poti nazaj ni več.«

Viri

- Black, Paul J. (2010): The value of formative feedback and the problems of implementation in classroom dialogue and feedback on written work: practical and theoretical issues. V Mira Turk Škraba (ur.): *Didaktika ocenjevanja znanja*, str. 96–98. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Black, Paul J.; Wiliam, Dylan (1998): *Inside the Black Box. Raising Standards Through Classroom Assessment*. London: School of Education, King's College Press.
- Black, Paul J.; Wiliam, Dylan (2009): Developing the theory of formative assessment. *Educational Assessment. Evaluation and Accountability*, 21(1), 5–31.
- Hayward, Louise (2012): Assessment and Learning: The Learner's Perspective. V John Gardner (ur.): *Learning and Assessment*, str. 125–139. London: Sage.
- Holcar Brunauer, Ada; Kregar, Saša (2019): Glas učenca in formativno spremljanje v mednarodnem Erasmus projektu Glas učenca – most do učenja. *Vzgoja in izobraževanje*, 50(2–3), 8–14.
- Lave, Jean; Wenger, Etienne (1991): *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marentič Požarnik, Barica (1998): Kako pomembna so pojmovanja znanja, učenja in poučevanja za uspeh kurikularne preнове. *Sodobna pedagogika*, 49(3), 244–261.
- Wyse, Dominic; Baumfield, Vivienne; Egan, David; Gallagher, Carmel; Hayward, Louise; Hulme, Moira; Leitch, Rurh; Livingston, Kay; Menter, Ian; Lingard, Bob (2013): *Creating the Curriculum*. London: Routledge.

Foto: Matej Hozjan